

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <II., Paderborn, Bischof>

Francofurti ; Lipsiæ ; Norjbergæ, 1713

Wevelsburgum prope Bodecam, Monasterium S. Menolphi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29975

WEVELSBURGUM

PROPE BODECAM, MONA-
STERIUM S. MENOLPHI.

MEMORIÆ. SACRUM

ECCE. WEVELSBURGI. SAXO. FUNDATA. VETUSTO
ARX. QUÆ. TURRITUM. TOLLIT. AD. ASTRA. CAPUT
INDOMITIS. OLIM. PATRIAM. DEFENDIT. AB. HUNNIS
DAMNA. DEDIT. PATRIÆ. NEC. SEMEL. ILLA. SUÆ
QUANDO. FEROX. ARMIS. FRIDERICUS. SÆVIIT. HOSTIS
NON. IMPUNE. TAMEN. QUÆ. TULIT. ARMA. NEPOS
SIC. VARIAS. EXPERTA. VICES. DOMINOSQUE. FREQUENTES
SUBDIDIT. IMPERIO. SE. THEODORE. TUO
FORTUNATA. NIMIS. SI. QUAS. NON. LÆSERAT. HUNNUS
INTACTAS. Sineret. GOTTHICUS. IGNIS. OPES

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. COMES
PYRMONTANUS. ET. LIBER. BARO. DE
FURSTENBERG

WEVELSBURGUM. VETUSTISSIMUM. AB. HUNNORUM. GER-
MANIAM. DEVASTANTIUM. MEMORIA. CASTELLUM. A. FRI-
DERICO. ARNSBERGÆ. COMITE. INSTAURATUM. ET. MU-
NITUM. A. COMITIBUS. WALDECENSIBUS. AD. ECCLESIAM.
PADERBORN. TRANSLATUM. A. BURANIS. DYNASTIS. TUM.
BENEFICII. TUM. PIGNORIS. LOCO. DIU. POSSESSUM. A. THEO-
DORO. EPISCOPO. ET. PRINCIPE. PADERBORNENSI. RECUPE-
RATUM. ET. A. FUNDAMENTIS. EXSTRUCTUM. A. SUECIS. IN-
CENSUM. A. THEODORO. ADOLPHO. EPISCOPO. ET. PRIN-
CIPE. PADERBORNENSI. MAIORI. EX. PARTE. RESTI-
TUTUM. POSITO. HOC. MONUMENTO.

EXORNAVIT

NO-

WEVELSZBURG

Arx à Reverendissimo et Illustrissimo Principe
 THEODORO Episcopo Paderbornensi edificata, ubi olim
 Hunnorum temporibus, et postea à Friderico
 Arnsberge Comite, castellum situm fuit.

S
 S
 -
 S
 O-
 S
 E
 R-
 L-
 L-
 M.
 M.
 O-
 E-
 N-
 N-
 O-

I
fo
fa
n
q
n
b
C
c
p
t
n
n
b
n
A
f
n
n
A
A
n
i
C
C
S
f
2

NOTÆ.

1. **W**EVELSBURGUM] Etymon *Wevelsburgi* obscurum atque incertum est. Bodecenses quidem in literis suis memorant, senum traditione quendam Wevelonem Buranum, permissu Abbatis sæ Bodecensis, primum hoc loco posuisse domicilium, & *Wevelsburgo* nomen dedisse. Verum in genealogia Burana Gasparis Schioppii, atque antiquis literarum monumentis, neminem è Buranis hoc nomine usum lego. Huic cognominis locus est in Helvetiis, dictus *Wevelsburg*, qui viris doctis est Avenicum Taciti, & Avanticum Ptolemæi.

2. PROPE BODECAM, MONASTERIUM S. MENOLPHI.] Gobelinus Persona in Cosmodromio ætat. 6. cap. 40. de auctore Bodecensis Monasterii, sancto Menolpho, ita narrat: *Carolus postquam Westphalos subegit, S. Meinulphum de fonte levavit, & matrem ejus Wichtrud dictam, patre ejus defuncto, in suam protectionem recepit: quoniam frater mariti defuncti vim stupri sibi conabatur inferre. Hic Meinulphus nobilibus parentibus exortus, Archidiaconus in Ecclesia Paderbornensi, de bonis paternis Monasterium Monialium seu Canonicarum regularium, in villa Bodicken Paderbornensis diæcesis, fundavit & dotavit. Et si verò idem Gobelinus Persona cap. 41. hæc subjungat: Quod Meinulphus (qui erat unus è legatis, quos An. 836. B. Baduradus Episcopus Paderbornensis, ad reliquias S. Liborii impetrandas, ad Cenomanos miserat) in Ecclesia S. Vincentii Cenomanensi vovit Monasterium Sanctimonialium fundare, in honorem B. Mariae & S. Liborii, in loco, qui dicitur Bodicon; & Crautzius Metrop. lib. 1. cap. 28. asserat, idè S. Meinulphum fundandi Monasterii votum nuncupasse, ut prosperare dignaretur Deus legationem eorum. Nulla tamen hujus voti apud Cenomanos nuncupati fit mentio in vita S. Menolphi, quæ extat, & quam ipse Gobelinus conscripsit. Imò huic narrationi adversari videtur, quòd S. Menolphus jam antè, quàm ad Cenomanos legatus iret, Ludovicum Pium Imperatorem, suàs Baduradi Episcopi, An. 816. Aquisgrani in Concilio provinciali accesserit, facultatem ædificandi Monasterium ab eo impetraturus, & quod Ludovicus grato animo petitionem*

nem ejus acceptans, litteras suo signatas sigillo super suo consensu gratiosè concesserit. Vita S. Menolphi, & ex ea Baronius ad An. 816.

De fundatione aliquantò accuratiùs agunt veteres Bodecensis Monasterii literæ, his verbis. *Beatus Maynulfus divina revelationis instinctu caelestique visione instructus, quoddam Monasterium, quod Westfalica lingua Bodeken, quasi parvum dolium appellavit, in terra patrimonii sui, approbante Imperatore, qui tunc Aquisgrani fuerat, solemniter construxit, & ipsum Monasterium de bonis suis temporalibus, quæ multa erant, largiter dotavit; & inibi nobiles feminas & devotas, quæ vulgariter Doemvrouwen nuncupantur, instituit, quibus sanctus vir omnem foris evagandi occasionem in vim majoris stabilitatis præcludere volens, providâ dispensatione constituit sex Armigeros circumjacentes, tanquam procuratores Monasterii prædicti, quibus bona sua abundanter distribuit, tam in villis, quàm in grangiis, ut de his bonis Monasterio prædicto certis temporibus anni omnia necessaria pro victu & vestitu ministrarent. Sed & alii Vasallis Armigeris bona pheodalia contulit, ut & ipsi essent fideles defensores Monasterii prædicti, & subjecti eidem. Propter hoc omne jus infeodandi, & conferendi ipsa bona pheodalia transtulit in ipsas Dominas, & earum Monasterium. Porro his munitiõibus feminarum non contentus sanctus Pater Maynulfus, potentiorẽ nobilem de vicinis constituit in præfectum, & superiorem defensoreẽ omnium bonorum Monasterii, ac causarum emergentium, quantumcunque certis sibi bonis, ac pensionibus de singulis officiis, ut commodiùs onus hujusmodi portare posset, deputatis, ut his vallatæ circumquaque tutoribus prædictæ feminae Deo devotis famularentur obsequiis. Cujus quidem ordinationis & institutionis dispositio literis sigillatis expressiùs habetur in prædicto Monasterio, & stetit hæc ordinatio per plures annos post mortem beati viri Maynulphi. Sed heu convenerunt inimici omnis religionis, dignitas generis, ocium, & voluptas, & castra Dei ac patrimonium Christi funditus devostantes nihil reliquerunt, proinde dicti officiati, & vasalli bona sibi deputata pro ministratiõne necessariorum Monasterii sibi appropriarunt, vendiderunt, & heredibus suis tanquam propria, nemine contradicente, reliquerunt. Ita Bodecensis Monasterii virgines multis domesticis difficultatibus*

tatibus conflictatas, haud minoribus damnis atque injuriis externi affecerunt, quando *Nobiles de Furstenberg ex Waterlappe, propter Nobiles de Brencken, Ecclesiam Bodecensem unà cum Monasterio incenderunt, id damnum ipsos quidem Furstenbergios resarsisse, sed dono ab aliis interverso, nihil inde commodi Bodecenses esse consecutos, in literis suis Bodecenses ipsi jure conqueruntur.* Verumtamen ne similes in Paderbornensem ditionem incursiones deinceps fierent, Henricus Spiegelius Episcopus Paderb. cavere videtur voluisse his literis, quas Latine vertimus, & Arnoldus de Brencken, nobili genere, virtute ac doctrinâ vir æquè conspicuus, in schedis suis repertas, & ab Henrico Episcopo Paderbornensi, securitatis utique causâ, ipsius majoribus relictas, nobiscum antehac communicavit. *Nos Wenemarus de Forstenberg, & Fridericus ejus filius presentibus literis profitemur, & testatum facimus, nos cum venerabili D. Henrico Episcopo Paderbornensi in hæc pacta amicè convenisse, quòd omnibus actionibus, quæ nobis in illum, & illius subditos possent competere, supersedebimus, quoad prædictus Dominus vixerit. Quòd si autem inter ipsum, aut ejus subditos & nos nova deinceps oriretur controversia, eam intra quatuor hebdomadas, coram Episcopo prædicto, jure prosequemur: quo temporis spatio si jus redditum non fuerit, liberum nobis erit, salvâ hæc transactione, eum adire, qui jus nostrum nobis tribuat. Contrâ si Episcopo, aut illius subditis nova nobiscum controversia posthac intercedet, eaque super re appellabimur, intra proximas quatuor hebdomadas id, quod justum erit, faciemus. Casu autem quo Episcopus officio Marescalli Westphaliæ abiret, & Coloniensibus bellum inferret, fas erit nobis, salvis his pactis, Coloniensi Archiepiscopo opitulari. Porrò si Episcopus, aut illius subditi nos hostiliter aggredierentur, salvis item his literis, nobis licebit vicissim hostilia facere. Quæ uti conventa sunt, nos Wenemarus ac Fridericus ejus filius bonâ fide, quæ juramenti loco valeat, firmiter, ac sine dolo nos observaturos pollicemur. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus literis appendimus. Datum Anno Domini M CCCLXX. feriâ quintâ post octavam Apostolorum Bodecensis igitur Monasterii fortunis unâ cum disciplina, & cultu divino miserandum in modum ita dilapsis, ut ex omnibus ipsius ædificiis sola Ecclesia, plus tamen, sicut & immunditiâ ejus testantibus, pro*

rece-

receptaculo bestiarum, quàm pro divini cultûs exhibitione perduraret; & in Capellis eidem Ecclesie quondam annexis, tunc verò dirutis, imò super ipsa altaria Capellarum, sicut in saltu, virgulta succrescerent, & tam Canonica, quàm Rector parochialis cura, ac etiam Clerici ceteri, solâ Abbatis, à ibidem in tugurio rusticano degente, terram fructiferam tanquam eis versam in salsuginem abhorrentes, locum ipsum dudum reliquerint, Walburgis de Walde, Abbatissa Bodecensis, ipsam Abbatiam cum Monasterio, reservato sibi usufructu certæ pensionis annuæ, Wilhelmo de Monte Episcopo Paderbornensi, An. 1408. Indict. 1. Kal. Septembr. resignavit: is verò An. 1409. 17. mens. Julii, idem Monasterium à se reformatum, honorabili viro Joanni Wail Priori Monasterii Canonorum regularium in Svrollis, Trajectensis diœcesis, tradidit, concessit & assignavit. Ex antiquis literarum Bodecensium monumentis, & Gobelini Person. Cosmodromio atat. 6. cap. 90.

3. INDOMITIS OLIM PATRIAM DEFENDIT AB HUNNIS.] Sicut Carolus Magnus bello per octo annos gesto Hunnos egregiè contudit, quo tota eorum nobilitas, tota gloria decidit; omnis pecunia, & congesti longo tempore thesauri direpti sunt, quibus Franci antè pauperes tunc ditati, & opibus aucti: Eginhardus in vita Caroli Magni ita Hungari, Hunnorum progenies, jam indè à Ludovici III. & Conradi I. imperio, assueti flammâ ferroque interiorem Germaniam depopulari, Henricum Aucupem Germaniæ Regem in primis exercuerunt, qui nusquam tutus, in præsidio urbis Werlaon (quæ nunc Werla, ditionis Colonensis in Westphalia oppidum) Hungarorum impetum declinavit; donec pactis novem annorum induciis, atque urbibus interea communitis, & legibus Reipublicæ salutaribus latis, omnibusque ad vim propulsandam compositis, Hungaros tributum exacturos, magneque cum exercitu iterum in Saxoniam irruentes, ingenti clade hostibus illatâ, repulit fugavitque. Luitprandus lib. 2. hist. cap. 8. & 9. Widekindus Corbeiensis Annal. lib. 1. Adamus Bremensis lib. 1. cap. 46. & ex eo Albertus Stadenfis, Gobelinus Persona in Cosmodromio atat. 6. cap. 47. Posthæc Hungari invadunt Saxoniam, & undique sævientes omnia vastant, & Monasterium in Hervorde Paderbornensis diœcesis destruunt. Id quod Henrici ipsius diploma Hervordienfi Parthenoni datum etiam nos docet. IN

IN nomine sanctæ & individua Trinitatis HEINRICUS divina favente clementia Rex. Omnium namque fidelium nostrorum petitionibus Serenitatis nostræ aurem accomodare oportet. maxime tamen eorum qui de sacris mentionem faciunt cœnobis obtemperare decrevimus. Nam nostris crebrescentibus peccatis multimodas paganorum castigationes quibus Christicolæ affligerunt sentimus. In: er quas etiam Mathildam dilectam conjugem nostram unâ cum Bodarbrunnensis Ecclesiæ Episcopo videlicet Unvvano. seu & ceteris fidelibus nostris. de sanctis Herivurdensis monasterii monialibus interpellantem cognovimus. quatinus illarum præcepta regia. quæ ab ethnicorum infestatione exusta sunt. renovari præciperemus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum industria. quia miseratione earum repleti. ob amorem Dei Sanctorumque. petitionibus eorum assensum præbentes. prout ea ab antecessoribus nostris habere videbantur. nostræ auctoritatis renovatione prænotare jussimus. ea videlicet ratione. ut quicquid in vestitura supradicti loci. sive de Regum vel cujuslibet persona traditione appareat. nullo injusta contradictionis impedimento. aternaliter ad ejusdem congregationis nutrimenta perseveret. quatinus absque alicujus secularis vexationis conflictu. sub nostræ tuitionis munimine. dignas ac Deo placitas persolvere studeant laudes. Nostrasque nostrorumque antecessorum quam & successorum frequentent orationes. Quorundam autem locorum vocabula. quæ quidam falsitatis fraude abstrahere conantur. huic conscripto subnectere præcepimus. Angeresgavve. Winesvalde. Overanberh. Lindvvidesdorp & Hunbech secus fluvium Sigina. Hæc omnia cum reliquis cunctis possessionibus tam in agris cultis & incultis. quam & in omnibus appendiciis ad præfatum locum respectantibus. firma stabilique statione in jam dictæ familiæ potestate perenni tempore consistent. Et ut hoc nostræ confirmationis præceptum firmum stabileque permaneat. manu nostra subtus illud firmavimus. analogue nostro sigillari præcepimus.

Signum Domni HEINRICI

Serenissimi Regis.

Simon notarius ad vicem Herigeri Archiepisc. Cappellani recognovit.

Data xv. Kal. Apr. Anno incarnationis Domini DCCCCXXVII Indi-

Cc

Et. onum

*Etionum xv. Anno vero regni gloriosissimi Henrici vii. Actum Ast-
nid. in Dei nomine feliciter. Amen. Idem nobis innuit auctor vitæ B.
Meinwerici apud Browerum §. 49. his verbis: Meinwercus in Heri-
vordia basilicam S. Mariae, quæ vocatur ad Crucem, dedicavit;
quam ipsa unica spes mortalium ad singulare inibi miserorum refu-
gium sibi construi mandavit: siquidem Ecclesia Herivordensis, sicut
Ecclesia Corbeiensis, in Episcopatu Paderbornensi sita, à Ludovico
filio Caroli Magni constructa, & à B. Badurado Paderbornensi Epi-
scopo dedicata, quæ omni pristini honoris & decoris ornatu, tam Un-
garorum devastatione, quàm fratris Bernardi Ducis Saxonie Thiet-
mari invasione spoliata, propemodùm fuerat destituta. Quæ hic de
Thietmaro, qui teste Ditmaro lib. 7. ipsum etiam Meinwercum Epi-
scopum Paderbornensem dispoliavit, paucis attinguntur, ea ab aucto-
re vitæ ejusdem B. Meinwerici, cujus autographum ms. Paderbornæ a-
pud coenobitas Abdinghoffenses extat, fusiùs enarrantur, & hoc loco
referre juvat, ut nostri homines, illibatam illo sæculo Ecclesiastici ma-
gistratus in castigandis improbis vim & auctoritatem, & principum vi-
rorum adversus Episcopos reverentiam, obsequium & submissionem,
vel hoc veteris disciplinæ exemplo, condiscant. Thietmarus, inquit,
senior frater Bernhardi Ducis Saxonie, vir in hoc mundo valde ido-
neus fuit, sed tam vitiiis plenus, quàm rebus, superbiâ tumidus, in ac-
quirendis rebus avaritiæ facibus accensus. Denique contra jus &
fas ubique fidelium res invadens & diripiens, inter cætera tyrannidûs
sua opera, quodam tempore iter suum ad Monasterium Herivordie
direxit, faciensque ibi magnam munitatem, Sanctorum ibidem re-
quiescentium, & suæ sororis Abbatisse nomine Godesta, & congrega-
tionis S. Mariae thesaurum confregit, & inde plus justo pecunie
detraxit. Postea ad synodum secundùm canonicam constitutionem
ab Episcopo Meinwerco vocatus, ad corrigendum commissa est ad-
monitus. Quo salubriter compuncto, & utiliter correcto, constitu-
tum est, eum Episcopo dare xxx. talenta denariorum. Illo autem pe-
cunie pondus tantum non habente, omne prædium, quod habuit in
Bruninchtorpe, cum omnibus appendiciis, cum consensu & voluntate
sui Hæredis Bernhardi Ducis atque fratris sui, ad dominium Pader-
bornensis Ecclesiæ, pro reconciliatione illius pecunie, in proprium de-
dit,*

d'it. Hanc traditionem Episcopus banni sui munimine firmavit, Udone, Herimanno, Bernhardo, Liudero Comitibus, & aliis multis assistentibus. Tantum de Thietmari in Hervordienſes, & Hunnorum in Saxoniam incursione. Quà etiam tempeſtate caſtrum *Wefelsborg* constructum refert Gobelinus Persona in Cosmodromio ætat. 6. cap. 58. Albertus Crantzius Metrop. lib. 6. cap. 9. Joannes Horrion in Pagnyrico Paderbornensi lib. 2. cap. 3.

4. QUANDO FEROX ARMIS FRIDERICUS SÆVIIT HOSTIS.] De Friderico Arnsbergensi Comite ita Gobelinus Persona l. c. Anno sequente, id est, An. 1123. *Fridericus Comes Westphaliæ de Arnsberg, homo ferocissimus mortuus est, qui castrum Wevelsburg antiquitus tempore Hunnorum constructum, vetustateque temporis neglectum restauraverat, anno uno ante obitum suum: à quo totam viciniam multiplicibus angariis vexare non cessavit. Eiusdem etiam meminit Crantzius l. c. Erat eà tempeſtate homo ferox, Comes de Arnsberg Fridericus, qui se Westphaliæ Dominum prætenderet. Is cum arcem vetustissimam ab Hunnorum memoria Wevelsburg renovasset, multos inde incurſans, præsidio firmavit: sed ille haud diu post vitam finivit. Item Ægidius Gelenius lib. 3. hist. S. Engelberti cap. 42. Fridericus Comes de Arnsberg ab inquieto animo dictus bellicosus, bellum gessit contra Fridericum Colonienſem An. 1102. quo tempore ab Imperatore proscriptus fuit; Burchardum cepit Monasterienſem Anno 1105. Castrum Wevelsburgense instauravit ac munivit Anno 1122. Tandem cum improbius piis generi sui S. Godefridi Cappenbergensis conatibus obsisteret, in prædicti caſtri, quo & S. Norbertum tenebat conclusum, obsidione mortuus An. 1123. Abbas Stadenſis An. 1124. obiisse affirmat. Vita ms. B. Godefridi Cappenbergensis à Chrysoſtomo van der Sterre citata, de mortis genere hæc nominatim: *Dirupto ventris thorace idem Fridericus sedens in prandio medius crepuit.* Quantus autem Ecclesiasticorum hostis Fridericus, tantus fautor Godefridus ultimus Comes Arnsbergensis fuit, qui unà cum sua conjugè Anna Clivenſi, Comitatum Arnsbergensem An. 1368. 25. Augusti, Cunoni Administratori Colonienſis ecclesiæ vendidit, cum juribus, dominiis, jurisdictionibus altis & bassis, ac mero & mixto imperio, ac specialiter cum caſtris & oppidis in Arnsberg, in Nekem,*

in Eversberg, in Hirtzberg, item in villis & oppidis, in Hustene, in Aldendorp, in Sundern, in Langescheid, in Flachen, in Frehenolen, in Stegenhagen, in Bodensfelde, in Mescheide, item cum villis & parochiis in Korbecke, Allagen, Bremen, Voisvwinkele, Eggrinhusen, Balue, Affele, Stoeheim, Hielvelde, Kalle, Velmede, Remmelinckhusen, Bye, Reste, Weenholthusen, Haerbocke, Yffelpo Oeverekirchen, Esselne, Wurmbecke, Lene, Oversunderne, Oldinge, Berghusen, caterisque villis & parochiis universis. Item cum dignitate, officio, seu prerogativa juris Primipilariatus, seu Antebellatoris inter Weseram & Rhenum, nec non cum omnibus & singulis Hominibus, Ministerialibus, Castrensibus, Fidelibus, Vasallis, Militaribus, oppidanis, villanis, litoribus, servis & ancillis, & subditis quibuscunque. Hæc ad verbum ex literis, quas præter Godefridum & Annam Comites obsignarunt, Antonius de Reidere, Rutgerus dictus Kettelere Milites, Heidenricus dictus de Wolff, Arnoldus Hacken, Wilhelmus dictus Quaterland, Arnoldus de Berninghusen, Joannes dictus Schureman, & Conradus dictus Wrede, Armigeri, Castrenses, & Fideles, nec non Proconsules, Consules ac Universitates oppidorum, Arnsberg, Nehem, Grevenstein. Hirtzberge. Postea Fridericus Archiepiscopus Coloniensis, ut obiter hoc referam, diœcesi suæ Coloniensi, summum militia gubernatorem & Arnsbergensi provincia primum Satrapam, magno cum imperio præfecit, Wenemarum Furstenbergium, consiliarium suum intimum; jussitque insuper Marscallo Westphaliæ (Henrico Episcopo Paderbornensi) ditionem Coloniensem tuenti adesse, omnibusque Ecclesiæ Coloniensis hostibus, tanquam suis, adversari; nec permittere, ut quis ullum Castellum aut munimentum in ditione Coloniensi, aut ejus vicinia excitet, citra suam voluntatem & veniam; si quid autem horum extructum fuerit, dejicere ac vastare, & præterea jussit stipendiis publicis eò loci cum copiis suis excubare, ubi major provincia necessitas fuerit hostibus resistendi atque incommodandi, &c. Ex literis An. 1371. die Jovis post festum S. Luciae datis.

5. NON IMPUNE TAMEN QUÆ TULIT ARMA NEPOS.] An. Conradi Caesaris 6. id est, An. 1143. Comes de Arnsberg depraedationes, & incendia exercet in diœcesi Paderbornensi, teste Gobelino Persona in
Col.

Cosmodrom. ætat. 6. cap. 59. Quem Henricum nominat Caspar Bruschius in catalogo Episcoporum Paderbornensium; Conradum verò vocant, & multoties Bernardo I. Episcopo Paderbornensi injurium, ingenti pralio ab eo victum tradunt, Gerhardus Cleinsorgius in hist. Ecclesiast. Westphaliæ ms. Hermannus Kerffenbrochius, & Henricus Hovelius in catalogo Episcoporum Paderbornensium. Item Ægidius Gelenius lib. 3. hist. S. Engelberti: *Conradus Comes in Arnsberg, qui in pralio contra Bernardum Episcopum Paderbornensem suscepto, occubuit circa annum Christi 1143.* Hardehusanus quoque codex membraneus ms. de gestis Bernhardi primi Episcopi Paderborn. fundatoris Hardehusani testatur, *contra potentem Comitem de Arnesberg, qui infestabat Ecclesiam Paderbornensem, multis expensis eum dimicasse.*

6. SIC VARIAS EXPERTA VICES DOMINOSQUE FREQUENTES.] Post Comites Arnsbergenses *Wevelsburgum* in potestatem venit Comitum Waldecensium, à quibus ad Ecclesiam Paderbornensem transit, mediâ ejus parte Bartholdo nobili de Büren beneficii loco concessâ, ut habent literæ antiquæ.

Nos OTTO Dei gratia *Monasteriensis Ecclesia Electus & Confirmatus*, ac *Simon nobilis Dominus de Lippia*, universis presentia visuris, & audituris cupimus esse notum, quod translato *Castro WEVELSBURG* per nostrum nobilem Comitem de *Waldeck* in Ecclesiam Paderbornensem, de voluntate & consensu haredum suorum, cum omni jure, quod idem Comes se habere dicebat in eodem, inter venerabilem Patrem D. *Ottonem Paderbornensem Episcopum* nomine prædictæ Ecclesiæ suæ, & *Bartholdum nobilem juniorem de Büren*, per Nos de consensu parentum prædictorum talis est ordinatio instaurata, videlicet quòd præfatus *Bartholdus & sui haredes medietatem dicti Castri* ab Episcopo Paderbornensi qui nunc est, & pro tempore fuerit, nomine jam dictæ Ecclesiæ jure homagii recipient & perpetuò possidebunt; Præfatus etiam *Bartholdus & sui haredes dictum Castrum expensis vigilum & custodum portarum, unâ cum Episcopo & Ecclesia custodient, & custodiri aequaliter procurabunt, aequali jure portarum clavibus utendo;* Episcopus quoque prælibatæ Ecclesiæ ipsum *Bartholdum, & suos haredes in omni jure eorum conservabit, & permittet eosdem in jure suo*

liberè permanere; è converso Bartholdus & sui heredes facient fidelitatem, & debita servitia Episcopo & Ecclesie supradictae, prout de jure tenentur. In premissorum testimonium, fidem & firmitatem sigilla nostra cum sigillo sepedicti Bartholdi presentibus duximus apponenda, & ego Bartholdus nobilis supradictus sigillum meum presentibus apposui in testimonium premissorum. Datum Anno Domini MCCC. Feriâ quartâ post assumptionem Beatae Mariae. Hanc dimidiam partem dynastiae Wevelsburgensis, cum dominio, frigraviatu, advocacia, mero & mixto imperio, jurisdictionibus & juribus, cum villis & parochiis in Erlen, Borne, Haren, Helmeren, Attelen, Hengelern, Husen, Dalem, Verste, Bocken, Nuttelen, Hattope, Sinkeffen, Snevelde, Schwafers, & reliquis omnibus villis in iisdem parochiis sitis, Simon Nobilis de Büren, consentientibus Bartholdo Praeposito Abbatiae Werdingensis, Bernardo & Joanne fratribus suis, vendidit Ruperto Episcopo Paderbornensi Anno 1391. in Octava omnium Sanctorum. Ab iisdem tamen fratribus jam antè Simoni Episcopo Paderbornensi venditam fuisse, indicant literae antiquae Anno 1384. crastino decollationis S. Joannis Baptistae datae, in quibus fatetur Simon Episcopus se Wevelsburgi arcem & dynastiam cum parochiis Bodeken, Kerchberge, utriusque Tudorpe, villis Haren, Ettelen, cum omnibus proventibus & hominibus, in Graffen, Borchler, Holtbus prope Wevelsburg, Alene, Tedekenlo, Hoyerinchus, Alberinchus, Aldenbodeken, Wulferdissen, Tyndelo, Knyckenhagen, Swafern, Eldynchusen, Meyngerinchus, item parochia Elren, Dalhem, Nuttelen, cum pagis eò pertinentibus, Elren, Hattope, Syrekessen, Snevelde, Verste, & Boken, excepto Bodene, à Simone Burano, ejusque fratribus coemptam, Friderico de Brencken Militi, pro quadringentis & viginti quatuor marcis argenti puri, obligasse pignori; quod postea Ericus Episcopus Paderbornensis Anno 1513. die Lunae post S. Kiliani exstinxit, & Wevelsburgum, Bernardo & Joanni nobilibus de Büren pro 2936. aureis Rhenanis, iterum oppigneravit.

7. SUBDIDIT IMPERIO SE THEODORE TUO.] Theodorus Furstenbergius Episcopus ac Princeps Paderbornensis An. 1589. 9. August. Joanni seniori & Joanni juniori Dynastis Buranis, 3536. aureis Rhenanis numeratis, *Wevelsburgum* Ecclesiae suae demum recuper-

pera-

peravit, atque arce inchoatâ An. 1604. & An. 1607. absolutâ, proprio sumptu 36000. nummorum imperialium, haud computatis eorum operis ac vecturis, qui jure angariarum illas præstiterunt, formâ triangulari, specie sanè visendâ atque magnificâ exornavit, additâ hâc inscriptione, quæ in atrio conspicitur.

ARX. CUM. DISTRICTU. PATULIS. INHONORA. RUINIS
IN. THEODORI. USUM. PRÆSULIS. ILLA. VENIT
ÆRE. SUO. PRIMUS. TITULUM. QUI. INFORMAT. INANEM
ET. VALIDA. MUROS. EXHIBET. ARTE. NOVOS
FURSTENBERGIACÆ. PRINCEPS. DECUS. INCLYTE. STIRPIS
SEDI. HOC. QUO. CARUIT. TRADERE. PERGE. TUÆ
Fridericus Rorigh. S. I. elegis Panegyrico Paderbornensi subjectis *Wevelsburgum* instauratum ita celebrat.

*Indè WEVELSBERGI solido domus ardua saxo
Nubila sublimi culmine celsa ferit :
Hæc olim à priscis (fama si credimus) Hunnis
Post varios Dominum Te sibi legit heros.
Nunc Te digna domus, sed erant magalia nuper,
Pænè ruinoso semisepulta situ.
Circùm Chaonia texunt umbracula quercus,
Sylvaque vicinas occulit alta feras.
Quasque sub hospitii celat frondentibus arbos,
Plurima lascivo gutture vernat avis.*

8. INTACTAS SINNERET GOTTHICUS IGNIS OPES.] Anno 1646. hostilis Suecorum exercitus, dum Paderbornam obsidione cinctam Idibus Maii expugnat, *Wevelsburgi* arcem præsidio Cæsareo firmatam eodem impetu capit, vastat, exurit. Quam deinde Theodorus Adolphus de Reck, Episcopus ac Princeps Paderbornensis laudatissimus, majorem partem restituit, sed morte præreptus, non absolvit. Ejus rei memoriam consecravit arcis vestibulum hâc epigraphæ ornatum.

THEO.

THEODORUS. ADOLPHUS. DEI. ET. APOSTOLICÆ. SEDIS
 GRATIA. EPISCOPUS. PADERBORNENSIS. S. R. I. PRINCEPS
 ET. COMES. PYRMONTANUS. HANC. ARCEM. A. SUECIS
 PADERBORNAM. AN. MDCXLVI. EXPUGNANTIBUS.
 VASTATAM. ET. INCENSAM. REPARAVIT
 AN. MDCLVIII.

Foribus autem instaurati sacelli in atrio arcis hic titulus inscriptus le-
 gitur :

THEODORUS. ADOLPHUS. DEI. ET. APOSTOLICÆ. SE-
 DIS. GRATIA. EPISCOPUS. PADERBORNENSIS. S. R. I.
 PRINCEPS. ET. COMES. PYRMONTANUS. ARCE. MA-
 GNIS. IMPENSIS. INSTAURATA. SACELLUM. IN
 HANC. FORMAM. RESTITUIT
 AN. MDCLX.

DE-